

X.K. Kalimbetov Nukus Innovatsion Instituti dotsenti, J.K. Kalimbetov IIV Nukus "Temurbeklar maktabi" Xarbiy-akademik litsey ukituvchisi, Z.A. Baymuratova Berdaq nomidagi QODU Moliya kafedراس dotsenti, G.K. Kalibaeva Nukus Innovatsion Instituti 1-kurs talabasi

X.K. Калимбетов – доцент Нукусского Инновационного Института, Ж.К. Калимбетов – преподаватель Военно-академического лицея «Школа Темурбеклар» З.А. Акылбековна, доцент кафедры Финансов КГУ имени Бердаха, Г.К. Калибаева студентка 1 курса Нукусского Инновационного Института

H.K. Kalimbetov – Associate Professor of the Nukus Innovation Institute, Zh.K. Kalimbetov – teacher of the Military Academic Lyceum "Temurbeklar School" Z.A. Akyzbekovna, Associate Professor of the Department of Finance of KSU named after Berdakh, G.K. Kalibaeva 1st year student of the Nukus Innovation Institute

JISMONIY SHAXSLARNI PROPORSIONAL VA PROGRESSIV STAVKALARDA SOLIQQA TORTISHDA XORIJ TAJRIBASI

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ ПО ПРОПОРЦИОНАЛЬНЫМ И ПРОГРЕССИВНЫМ СТАВКАМ

FOREIGN EXPERIENCE IN TAXING INDIVIDUALS AT PROPORTIONAL AND PROGRESSIVE RATES

Аннотация: Ushbu maqolada aholi daromadlarini optimal soliqqa tortish va soliq stavkalari ta'sirini baholash buyicha ezilgan.

Аннотация: В данной статье обсуждается оптимальное налогообложение доходов населения и оценка влияния налоговых ставок.

Аннотация: This article discusses the optimal taxation of personal income and assessing the impact of tax rates.

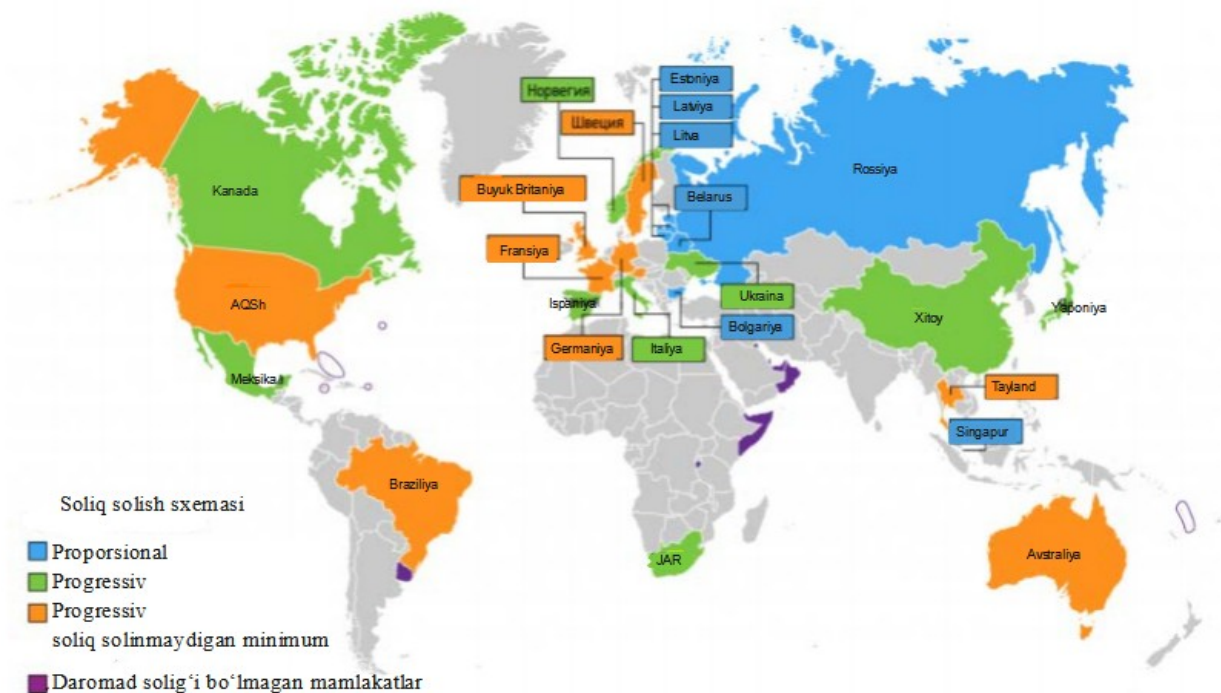
Калит сўзлар: daromad, fiskal, progressiv daromad, modellashtirish, optimal

Ключевые слова: доход, фискальный, прогрессивный доход, моделирование, оптимальный

Key words: income, fiscal, progressive income, modeling, optimal

Jismoniy shaxslarning daromad solig'i ham iqtisodiyotni tartibga solishdagi muhim fiskal instrument sifatida qarash mumkin bo'lib, davlat mazkur soliq orqali bir tomondan, aholining real daromadlari va daromadlar tengsizligi darajasiga

ta'sir etsa, ikkinchi tomondan, byudjetning daromad qismini shakllantiradi. Barcha rivojlangan mamlakatlarda daromad solig'ini undirishning maqsadlari va asosiy tamoyillari o'xshash, ammo farqlari ham mavjud.

1-rasm. Mamlakatlardagi jismoniy shaxslar daromad solig'i tizimlari¹

Turli mamlakatlarda jismoniy shaxslar daromadini soliqqa tortish tizimini ko'rib chiqishda dunyodagi mamlakatlarda proporsional va progressiv soliq stavkalari qo'llanishini hamda daromad solig'i mavjud bo'lmagan mamlakatlarni ajratib ko'rsatish mumkin (1-rasm). Rossiyada va boshqa bir qator Sharqiy Yevropa mamlakatlarida proporsional soliq stavkasi mavjud. Ya'ni har qanday miqdordagi daromadga bir xilda soliq stavkasi qo'llaniladi. Rossiya va Belorussiyada - 13%, Litvada - 20%, Ukrainada - 18%. Qozog'istonda soliq stavkasi eng past 10% ni tashkil qiladi.

1-jadval

Mamlakatlarda 2020-yildagi daromad solig'i stavkalarining qiyosiy tahlili²

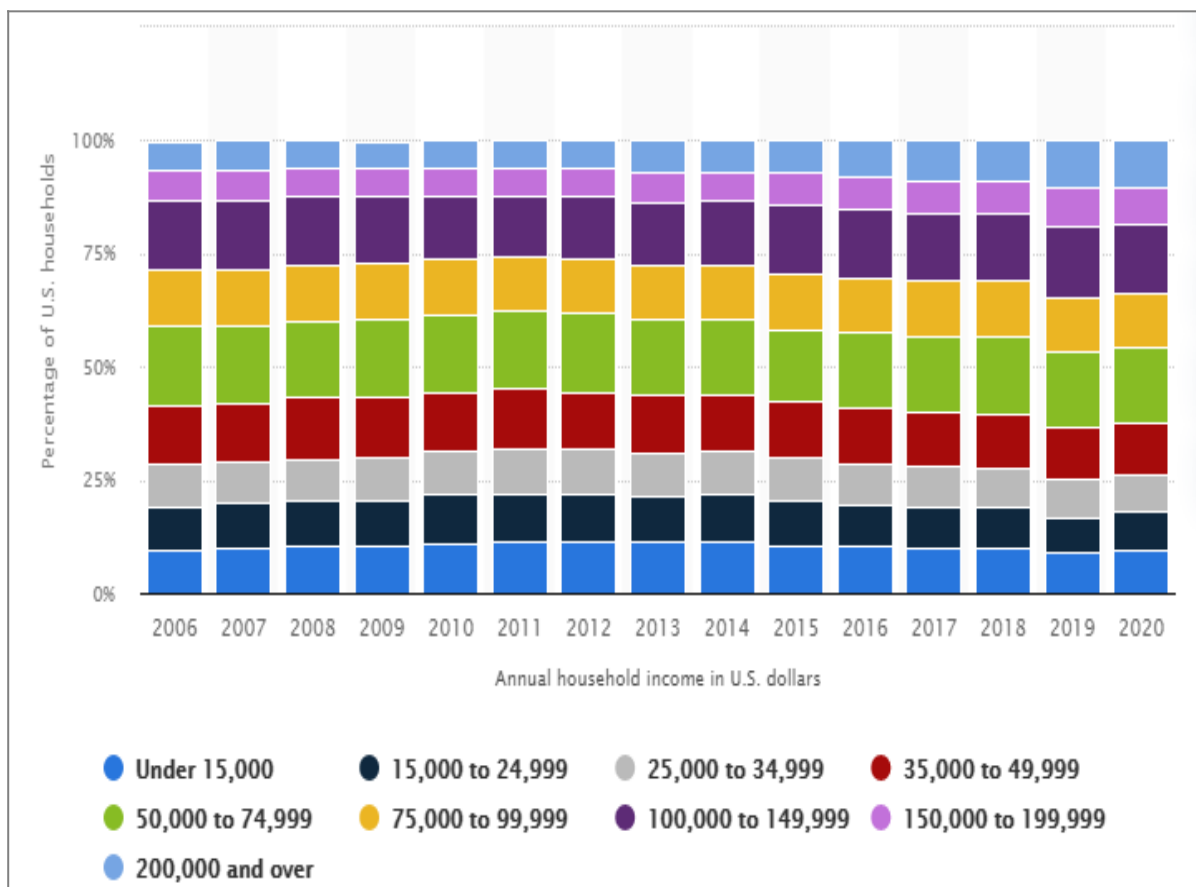
Mamlakatlar	Soliq stavkasi, %	Izohlar
Belorus	13	davlat nafaqalari, pensiya, meros ozod qilingan
Rossiya	13	davlat nafaqalari, pensiya, kompensatsiya to'lovlari, aliment, mukofot, meros hadyalar ozod qilingan.

¹<http://worldtaxes.ru/nalogi-v-mire>.

²<https://ultramodern-home.ru/2020/10/nalogi-dlya-fizicheskix-lic-v-stranax-evropy-v-2020-godu>.

Buyuk Britaniya	20–45%	37500 GBPgacha – 20%; 37501–150000 GBP – 40% 150000 GBP dan yuqori – 45%
Vengriya	15%	shu jumladan, dividendlar va bank omonatlaridan olinadigan daromadlar
Chexiya	15%	bandlik va tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar uchun-7%
Germaniya	14–45%	9407 EUR – 0%;9408–14532 EUR – 14–24%; 14533–57051 EUR – 24–42%; 57052–270 500 EUR – 42%; 270 500 EUR – 45%
Ispaniya	19–45%	12450 EURgacha – 9,5%; 20200 EURgacha – 12,0%; 35200 EURgacha – 15,0%; 60000 EURgacha – 18,5%; 60000 EURdan yuqori – 22,5%. Mulkiy daromaddan soliq ham progressiv stavkada (19-21-23%)
Italiya	23–43%	15000 EURgacha – 23%; 15000–28000 EURgacha – 27%; 28001–55000 EURgacha – 38%; 55001–75000 EURgacha – 41%; 75001 EUR yuqori – 43%. hududiy soliqlar (mintaqaga qarab 0,70 dan 3,33% gacha) va (0,0 dan 0,9%ga stavkada) munitsipal soliqlar qo`shiladi.
Xitoy	3-45%	yillik daromal 36000 yuangacha – 3%;36000dan 144000yungacha – 10%; 144000dan 300000 gacha– 20%; 300000dan 420000 gacha– 25%; 420000dan 660000gacha – 30%;600000dan 960000gacha – 35%; 960000dan yuqori– 45%. Oylik asosiy soliq chegirmasi 5000 yuan.

Biroq yuqori daromadli va ko`pchilik o`rtacha daromadli davlatlarda soliq tizimida jismoniy shaxslarning daromadi progressiv shkalada soliqqa tortiladi, bunda yuqori daromadga ega bo`lgan aholining boy qatlamlari yuqori stavkalarda soliq to`lashlarini bildiradi. Belorussiya, Rossiya va ayrim Yevropa mamlakatlari va Xitoyda jismoniy shaxslar daromadini soliqqa tortish stavkalarini qiyosiy tahlili amalga oshirilgan (1-jadval).

2-rasm. AQShda uy xo`jaliklari daromadlarining taqsimoti foizda, 2006-2020 yy³.

Statistik ma`lumotlarga ko`ra, eng kam daromadli guruhdagi oilalar (10000 dollardan kam) daromadlarining bir qismi sifatida foizdan ko`proq soliq to`laydilar. Jumladan, 2020-yilda AQShdagi uy xo`jaliklarining taxminan 11,6 foizini yillik daromadi 35000dan 49999 AQSh dollargacha bo`lib, 2020-yilda 50000dan 74999 AQSh dollargacha bo`lgan daromad darajasi aholining eng katta ulushini 16,5 foizni tashkil etgan (2-rasm).

Fikrimizcha, soliq solishning fiskal va tartibga soluvchi funksiyalarini nazarda tutadigan bo`lsak, progressiv stavkada soliqqa tortish va soliq solinmaydigan minimum daromad summasini belgilanishi byudjet daromadlarini oshirishda hamda daromadlar tengsizligi darajasini pasaytirishda samarali hisoblanishi mumkin.

Список литературы

³<https://www.statista.com/statistics/758502/percentage-distribution-of-household-income-in-the-us>.

1. Kosov M. e., Bondarenko N. O. Teorii proporsionalnogo i progressivnogo nalogooblojeniya: praktika primeneniya. Mejdunarodniy buxgalterskiy uchet.–2018.–Т.21,№11. 1268 s.
2. Brizgalin A.V. K voprosu o progressivnom nalogooblojenii – «bit ili ne bit» (ili rassujdeniya o sovremennoy nalogovoy politike) // Nalogi i finansovoe pravo. 2009. № 6. 17–29s.
3. Shayxutdinova D.R. Spravedlivost` kak osnovnoy printsip nalogooblojeniya // Upravlenie ekonomicheskimi sistemami: elektronnyy nauchnyy jurnal. 2012. № 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/spravedlivost-kak-osnovnoy-printsip-nalogooblozheniya>.
4. Морозова Г.В., Мигунова С.В. Введение прогрессивной шкалы налогообложения доходов физических лиц как способ реализации принципа справедливости в налогообложении // Современные тенденции в экономике и управлении: новый взгляд. 2011. № 8. 198–202с.
5. Костылева Л.В. Налогообложение как механизм регулирования неравенства населения // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. 2011. № 3. 66–77с.
6. Калимбетов Х.К. Повышение эффективности деятельности фермерских хозяйств на основе дополнительных отраслей. Автореф.– Ташкент., 2018. – 27 с.